

Sygn. akt I PK 211/17

POSTANOWIENIE

Dnia 19 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa D. K.
przeciwko B. Spółce z o.o. z siedzibą w Z.
ze skargi pozwanego o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej
prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w S. - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych z dnia 4 lutego 2016 roku, sygn. akt IV Pa [...]
o diety i ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 września 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w S.
z dnia 1 czerwca 2017 r., sygn. akt IV Pa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1350 (jeden
tysiąc trzysta pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2017 r., sygn. akt IV Pa [...], Sąd Okręgowy -
Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. oddalił skargę B. Spółki z o.o.
z siedzibą w Z. o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym
wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.
z dnia 4 lutego 2016 r., sygn. akt IV Pa [...], w sprawie z powództwa D. K.

przeciwko B. Spółce z o.o. z siedzibą w Z. o diety.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego z 1 czerwca 2017 r. strona pozwana zaskarżyła skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne:

„- Wyjaśnienia wymaga konieczność rozstrzygnięcia czy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 11/15, usuwające z porządku prawnego zakresowo (dla kierowców międzynarodowego transportu drogowego) art. 77 zn. 5 § 2,3,5 KP w związku z § 16 § 1, 2 i 4 rozporządzenia MPiPS z 2013 roku w sprawie zasad wypłaty świadczeń z tytułu podróży służbowych, w związku z art. 21a Ustawy o czasie pracy kierowców, wywiera skutki prawne *ex tunc* (od dnia ustanowienia niekonstytucyjnych przepisów) czy też *ex nunc* (od dnia wydania wyroku)?

- Wyjaśnienia wymaga czy wewnątrzzakładowy akt prawny (umowa o pracę, regulamin wynagrodzenia itp. regulujący zasady wypłat ryczałtów noclegowych kierowców międzynarodowego transportu drogowego), ukonstytuowany na podstawie przepisów i norm uznanych przez Trybunał Konstytucyjny za niekonstytucyjne ze skutkiem *ex tunc* - od dnia ustanowienia przepisów, może rodzić skutki prawne dla pracodawcy polegające na obowiązku wypłaty ryczałtów noclegowych?

- Wyjaśnienia wymaga ocena czy pracodawca posiada po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie (K 11/15) obowiązek wypłaty ryczałtu noclegowego w sytuacji gdy z porządku prawnego usunięte zostały przez TK ze skutkiem *ex tunc* przepisy art. 77 zn. 5 § 2 KP (stanowiący jedyne źródło delegacji ustawowej - „jedyne legalny łącznik” - do rozporządzenia MPiPS z 2013r) oraz § 16 ust. 4 rozporządzenia MPiPS z 2013r (regulujący „zasady” wypłaty ryczałtów noclegowych)?

- Wyjaśnienia wymaga kwestia czy w kontekście art. 92 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w wyniku usunięcia ze skutkiem *ex tunc* z porządku prawnego art. 77 zn. 5 § 3 i 5 KP, czyli (jedynego) przepisu kodeksu pracy, pozwalającego indywidualnie stronom regulować w aktach wewnętrznych „wymiar” i „zasady” wypłaty ryczałtów noclegowych, pracodawca miał w ogóle uprawnienie

do regulowania w regulaminach wewnętrzzakładowych i umowie o pracę „wartość” i „zasady” wypłaty ryczałtu noclegowego?

- Wyjaśnienia wymaga, czy po orzeczeniu TK (K 11/15), istnieje w ogóle jakikolwiek „łącznik” - źródło delegacji do rozporządzenia MPiPS z 2013r, skoro art. 92 ust. 1 Konstytucji RP reguluje, iż jedynym źródłem delegacji do emisji może być wyłącznie właściwy organ który działa w ramach upoważnienia, które musi mieć rangę ustawową. Czy w takim razie, uregulowanie wewnętrzzakładowe ustalające wypłatę ryczałtów noclegowych w kwocie i na zasadach wynikających z rozporządzenia co do którego TK uznał niekonstytucyjność jedynego „łącznika” rangi ustawowej (art. 77 zn. 5 § 2 KP), może być traktowane jako pełnowartościowe źródło prawa?

- Wyjaśnienia wymaga czy wobec orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (K 11/15) usuwającego z porządku prawnego uregulowania art. 77 zn. 5 § 3 i 5 KP, ustalenia stron umowy o pracę dopuszczające wypłatę ryczałtu noclegowego mogły być uregulowane wyłącznie w trybie art. 742 Kodeksu Cywilnego i jako uregulowania *lex specialis* mają pierwszeństwo przed uregulowaniami regulaminu pracy oraz odnoszą się wyłącznie do konieczności poniesienia realnego kosztu realizacji zlecenia na zasadach wynikających z treści art. 742 KC?

- Wyjaśnienia wymaga czy dopuszczalne jest zasądzenie wypłaty ryczałtu noclegowego kierowcy poprzez odwołanie się do interpretacji „znaczenia bezpłatnego noclegu” określonego uchwałą Sądu Najwyższego w sprawie II PZP 1/14 w sytuacji gdy Trybunał Konstytucyjny wyeliminował z porządku prawnego przepis § 16 ust.4 rozp. MPiPS z 2013r stanowiący przedmiot i podstawę wspomnianej uchwały SN (II PZP 1/14) i w tej sytuacji ewentualnie jedynym legalnym źródłem prawa uzasadniającym wypłatę świadczeń po orzeczeniu TK K11/15, są uregulowania wewnętrzne i przepisy art. 742 KC zdanie pierwsze w związku z art. 300 KP?

- Wyjaśnienia wymaga wreszcie, czy zobowiązanie „zwrotu podwyższonych kosztów noclegu” wypłaconych w trybie art. 742 KC w związku z art. 300 KP może odnosić się wyłącznie do zwrotu realnie poniesionych kosztów - jak sugeruje to wykładnia językowa uregulowania KC?”.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o: 1) wydanie

postanowienia w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania; ewentualnie, na wypadek przyjęcia przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej do rozpoznania, o: 2) oddalenie skargi kasacyjnej pozwanego w całości; w odpowiedzi zawarto ponadto wniosek o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, w tym zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w dwukrotnej wysokości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna strony pozwanej nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie występuje oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym

także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymogi konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571); 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179); 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, LEX nr 864002; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504) i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa i praktyki sądowej. Wymóg ten jest uzasadniony publicznymi celami rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2007 r., V CSK 356/07, LEX nr 621243). Ograniczenie się przez skarżącego do pytania nie jest wystarczającym określeniem zagadnienia prawnego, jeżeli zagadnienie prawne nie zostało przedstawione bez odniesienia się do ogólnych problemów interpretacyjnych (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451).

Uwzględniając powyższe założenia interpretacyjne należy stwierdzić, że autor rozpatrywanej skargi kasacyjnej nie przedstawia istotnych zagadnień prawnych sprawy w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przedstawione w

uzasadnieniu wniosku kwestie zostały ograniczone tylko do ogólnikowych pytań; brakuje w uzasadnieniu wniosku odpowiedniej jurydycznej argumentacji, którą wykazanoby, że w sprawie rzeczywiście występują istotne zagadnienia prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Zasadnicza wadliwość uzasadnienia wniosku w zakresie wykazania przyczyny przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. polega jednak na tym, że konstruowane zagadnienia autor skargi wiąże z określonymi w uzasadnieniu wniosku przepisami prawa materialnego; bez przedstawienia zarzutów naruszenia powołanych przepisów w ramach materialnoprawnej podstawy skargi określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Wadliwość ta powoduje, że Sąd Najwyższy - w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania - nie mógłby zajmować się stawianą kwestią na etapie merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej. Zgodnie bowiem z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania.

W sprawie objętej skargą kasacyjną zasądzono od pozwanego na rzecz powoda wyrównanie kwot związanych z podróżami służbowymi kierowcy w transporcie międzynarodowym na podstawie obowiązującego u pozwanego regulaminu.

Wątpliwości, które pojawiły się przy wykładni polskich przepisów płacowych po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, (OTK-A 2016, poz. 93), uznającego, że art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego z 2002 r. i § 16 ust. 1, 2, i 4 rozporządzenia wykonawczego z 2013 r. w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r. w sprawie III PZP 2/17 (LEX nr 2379708). W uchwale tej stwierdzono, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra

Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. poz. 167).

W uzasadnieniu tej uchwały wskazano, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Zastosowanie tego przepisu, po wyeliminowaniu z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. Ponieważ obecnie ustawa o czasie pracy kierowców nie dotyka spornej kwestii, oznacza to, że zastosowanie znajduje wprost, a nie odpowiednio, art. 77⁵ k.p. Z zestawienia art. 77⁵ § 2 i § 3 k.p. wynika, że dieta (za podróż krajową i zagraniczną) nie może być niższa od diety z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określonej dla pracownika „budżetowego”, po drugie, nieuregulowanie lub niezgodnienie należności z tytułu podróży służbowej sprawia, że pracownikowi przysługują „odpowiednio” (a nie wprost) świadczenia z rozporządzenia wykonawczego. Systematyka regulacji zawartej w art. 77⁵ § 4 i § 5 k.p. w odniesieniu do art. 77⁵ § 3 k.p. nie pozostawia wątpliwości, że swoboda ukształtowania należności z tytułu podróży służbowych u pracodawców „prywatnych” jest większa. W przeciwnym wypadku zastrzeżenia co do wysokości diety z art. 77⁵ § 4 k.p., czy też konsekwencja braku uregulowania z art. 77⁵ § 5 k.p. nie byłyby potrzebne. Spostrzeżenie to potwierdza, że między zwrotami „warunki wypłacania” i „wysokość i warunki ustalania” nie można postawić znaku równości. O ile w sferze budżetowej należności przysługujące z tytułu podróży służbowej zostały ustabilizowane jednolitą reglamentacją, o tyle wobec pracodawców „prywatnych” posłużono się odmienną metodą. Dopuszcza ona zindywidualizowanie wysokości świadczeń i zróżnicowanie reguł kształtujących rozliczenie należności. Koszty noclegu mogą zostać w układzie zbiorowym pracy,

regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę określone swobodnie (na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p.) albo, że mają odpowiadać przynajmniej wartości przewidzianej w rozporządzeniu wykonawczym (w sytuacji opisanej w art. 77⁵ § 5 k.p.). Art. 77⁵ § 3 k.p. nie precyzuje postanowień koniecznych. Skoro autonomiczne źródła prawa pracy (lub umowa o pracę) mają zawierać postanowienia dotyczące przysługujących pracownikowi należności, bo w przeciwnym razie przysługiwać będą „należności na pokrycie kosztów podróży służbowej według przepisów, o których mowa w § 2”, to zrozumiałe staje się, że pracodawca „prywatny” ma obowiązek określić wszystkie składniki wymienione w rozporządzeniu wykonawczym (a właściwie w art. 77⁵ § 2 k.p.). Zwrot kosztów za nocleg powinien zatem znaleźć się w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę. Istota ryczału jako świadczenia kompensacyjnego polega na tym, iż świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia oderwane jest od rzeczywiście poniesionych kosztów. W zależności od konkretnego przypadku kwota ryczału pokrywa więc pracownikowi koszty noclegowe w wymiarze mniejszym albo większym niż faktycznie przez niego poniesione. Ryczałtowy sposób rozliczania ma na celu uproszczenie wzajemnych rozliczeń. Z punktu widzenia sądu rozpoznającego sprawę o zwrot kosztów noclegu w podróży służbowej kierowców oznacza to, że u pracodawcy „prywatnego” ryczałt za nocleg może być w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę ustalony na niższym poziomie niż w rozporządzeniu dotyczącym sfery budżetowej, po drugie, że sąd ma prawo (obowiązek) szacunkowo badać, czy przyjęty pułap ryczału daje kierowcy realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach. W razie stwierdzenia, że wyznacznik ten nie został zrealizowany, należy rozważyć, czy pracownik nabywa prawo do zapłaty. Przy ustalaniu należnej kwoty trzeba uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy, a gdy ściśle ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo skorzystać z rozwiązania przewidzianego w art. 322 k.p.c.

W tym kontekście należy wskazać, że orzeczenia te oraz inne (na przykład w sprawie I PK 109/17) zawierają odpowiedź na wskazane w skardze kasacyjnej wątpliwości prawne.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w

art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. (pkt 1.).
Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2. ma podstawę w art. 98 § 1 i § 3 k.p.c.